

פרק שני – מחריש לנביטה

מערך שיעור מס' 4 : **הולכים בתלם**

משך הפעילות : 45 דקות

ציוד : תמונת חריש בשדה (דף נספח מס' 1)

מטרות

1. העשרת השפה העברית ולימוד ביטוי חדש.
2. הכרת פעולת החריש בשדה.

הערה מתודתית: מוזכרים כאן שני ביטויים בעברית, הלקוחים מן החריש בשדה, והם: (1) הולך בתלם; (2) חרש רשע (מזימות). במערך שיעור זה בחרנו להציג רק אחד מהם - הביטוי הראשון 'הולך בתלם'. מספר הביטויים, שילמדו בשיעור נתון לשיקולכם ולבחירתכם.

ביאור מושגים (מילון אבן שושן)

חָרֵשׁ – (1) העונה שחורשים ומפלחים בה את האדמה. (2) ביתור אדמה ופילוחה במחרשה או במכשיר אחר, כדי שתהיה תְּחוּמָּה ונוחה לזריעה.
תָּלֵם – החריץ שהמחרשה עושה באדמה בְּחֵרְשָׁה אותה.

מידע כללי

חרישה היא פעולה חקלאית שנעשית בעזרת מחרשה ומשמשת להכנת תלמים בקרקע שבהם יזרעו זרעים. החרישה היא פעולה קשה שלשמה יש צורך בבהמות עבודה, כמו: חמור, סוס ושור. החרישה משפיעה על תכולת הקרקע, ועל הימצאותם של בעלי חיים, צמחים ואבנים. במהלך ההיסטוריה האנושית חלה התקדמות טכנולוגית בעבודת אדמה זו. בתקופות הקדומות חרשו בכוח בני אדם ובהמות, שהיו גוררות את כלי החרישה, ועם ההתפתחות הטכנולוגית השתמשו בכוח המנוע, כגון בטרקטור.

לחרישה מספר השפעות יעילות. המטרה העיקרית של החרישה היא להפוך את האדמה. החרישה גם קוברת את שארית היבול באדמה ומקטינה את השכיחות של העשבים בשדות והופכת את האדמה לנקבובית וקלה יותר לזריעה.

הביטויים ומשמעותם:

הולך בתלם

תלם הוא חריץ ישר שהמחרשה עושה באדמה.
משמעות הביטוי: אדם הנוהג על פי מוסכמות החברה.
[האקדמיה ללשון העברית]

חרש רשע (מזימות)

הפועל חרש הושאל לציון מחשבה ותכנון פעולה. רש"י מפרש: "כחורש זה שמכין לפני הזריעה, ואחרי כן זורעים במעשיהם...". בתנ"ך נזכרים גם 'חורשי רע' ו'חורשי טוב', ובעברית החדשה חורשים מזימות. משמעויות נוספות של הפועל חרש נוצרו בלשון הדיבור: קלף או קסע הרבה ('לחרוש את הארץ') וגם למד הרבה ('לחרוש למבחן', 'חרשן'). בשימושים אלו החרישה מייצגת עבודה יסודית ומאומצת, ומכאן גם הביטוי 'חריש עמוק' לציון פעולה יסודית ושיטתית.

[האקדמיה ללשון העברית]

מעריך השיעור

חלק א': שיחת פתיחה (5 דקות)

נפתח ונשאל: מהו חריש?

נסכם: החריש הוא פילוח הקרקע באמצעות המחרשה, וכך נוצרים התלמים בשדה. פעולת החרישה נועדה בעיקר להכשיר את הקרקע, כלומר, לתחח את הקרקע ולטייב אותה לקראת הזריעה.

חלק ב': העשרת השפה (15 דקות)

נפתח ונאמר: בשפה העברית קיימים ביטויים רבים, אשר נוצרו בהשראת העבודה החקלאית. נאמר בקול את הביטוי 'הולך בתלם', ונכתוב אותו על הלוח.
נשאל: מהו תלם?

נציג את התמונה של השדה החרוש (נספח מס' 1) לתלמידים, ונברר: מה אתם רואים בתמונה?
נסכם: בתמונה אנו רואים שדה חרוש, והמחרשה הותירה באדמה תלמים.
נגדיר את המושג "תלם": החריץ שנוצר מן המחרשה ונותר באדמה בזמן החריש.
נברר: אם כך, מה משמעות הביטוי "הולך בתלם"?
נסביר: הכוונה בביטוי "הולך בתלם" היא לאדם הנוהג על פי המוסכמות המקובלים בחברה.

חלק ג': תצפית בשדה (20 דקות)

נצא לשדה לערוך תצפית בטרקטור בעת חריש האדמה. נראה לילדים את התלמים, אשר נחרצים באדמה באמצעות המחרשה הרתומה לטרקטור. תלמים אלה הם השבילים, שבהם אנו הולכים מבלי לפגוע בגידולים החקלאיים בשדה. בתום עבודת הטרקטור ויציאתו מן השדה, נכנס עם הילדים אל השדה החרוש, ונלך בתלמים.

סיכום השיעור (5 דקות)

